

БІОЛОГІЧНІ ТА ХІМІЧНІ СЕНСОРНІ СИСТЕМИ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Рівень вищої освіти	<i>Другий (магістерський)</i>
Галузь знань	<i>G Інженерія, виробництво та будівництво</i>
Спеціальність	<i>G21 Біотехнології та біоінженерія</i>
Освітня програма	<i>Біотехнології</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>Заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 кредити, 16 год лекцій, 14 год практичні заняття, 14 год лабораторні, самостійна робота 76 год</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік / модульна контрольна робота / ДКР</i>
Розклад занять	http://roz.kpi.ua http://schedule.kpi.ua
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор: <i>к.б.н., с.н.с., доц. Гринюк Ірина Іванівна, @IrynaGrynyuk</i> Практичні: <i>к.б.н., с.н.с., доц. Гринюк Ірина Іванівна, @IrynaGrynyuk</i> Лабораторні: <i>к.б.н., с.н.с., доц. Гринюк Ірина Іванівна, @IrynaGrynyuk</i>
Розміщення курсу	<i>Матеріали курсу розміщені в Електронному Кампусі та на платформі Сікорський Дистанс</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

Опис дисципліни.

Сучасна екологічна ситуація, яка спричинена передусім посиленням антропогенного впливу на біосферу, потребує розробки чіткої, об'єктивної та науково-обґрунтованої системи екологічного моніторингу. Для проведення екологічного дослідження необхідно швидко визначати хімічну природу та склад речовин-забруднювачів, що можна забезпечити за застосування сенсорів (датчиків), які є селективними для певного виду забруднювачів. Процедура тестування може розглядатися як технологія контролю забруднень навколишнього середовища або антропогенних впливів на довкілля, що здійснюється за участю як хімічних, так і біологічних сенсорних систем. І, перш за усе, в різних напрямках біотехнології, медичної практики, охорони навколишнього середовища тощо надзвичайно важлива роль таких хімічних, біологічних і імунологічних аналізів. Ці аналізи повинні бути простими, доступними і недорогими. Для їх проведення необхідні інструментальні електронні пристрої, що володіють відповідними характеристиками. Такими пристроями і є біосенсори, принцип роботи яких полягає в наступному. Для аналізу використовуються біологічні матеріали: ферменти, антитіла, рецептори клітин або клітини, які розміщуються на спеціальній фізичній поверхні. При взаємодії біоматеріалу з аналітичним розчином виникає біохімічний сигнал, який перетворюється в електричний і фіксується на моніторі комп'ютера. Весь складний процес займає декілька хвилин.

Дисципліна викладається в 1 семестрі. Курс призначений ознайомити студентів з хімічними та біологічними сенсорними системами, які є датчиками на певні речовини і використовуються для

виявлення та аналізу речовин в діагностичних цілях та при здійсненні моніторингу забрудненості довкілля.

Мета навчальної дисципліни. Метою навчальної дисципліни є формування у студентів компетентностей щодо проведення досліджень на відповідному рівні (аналіз різних середовищ за використання сенсорних технологій). Метою є не тільки традиційне засвоєння окремих теоретичних положень і практичних умінь та навичок, а й розвиток у студентів здібностей до аналізу, узагальнень, поглибленого та ефективного використання у практичній діяльності отриманих знань з біосенсорики.

Освітній компонент «Біологічні та хімічні сенсорні системи» формує у студентів наступні компетентності:

ЗК 1 - Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ФК 06. Здатність планувати і виконувати експериментальні роботи в галузі біотехнології з використанням сучасних обладнання та методів, інтерпретувати отримані дані на основі сукупності сучасних знань та уявлень про об'єкт і предмет дослідження, робити обґрунтовані висновки.

ФК 10 - Здатність застосовувати проблемно-орієнтовані методи аналізу та оптимізації біотехнологічних процесів, управління виробництвом, мати навички практичного впровадження наукових розробок.

ФК 16. Здатність використовувати сучасні біофізичні технології для створення біотехнологічних процесів (продуктів)

ФК 17. Здатність використовувати методи молекулярної біоінженерії для модифікації біологічних агентів.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти мають продемонструвати такі результати навчання:

ПР 07. Мати навички виділення, ідентифікації, зберігання, культивування, іммобілізації біологічних агентів, здійснювати оптимізацію поживних середовищ, обирати оптимальні методи аналізу, виділення та очищення цільового продукту, використовуючи сучасні біотехнологічні методи та прийоми, притаманні певному напрямку біотехнології.

ПР 09. Вміти розробляти, обґрунтовувати та застосовувати методи та засоби захисту людини та навколишнього середовища від небезпечних факторів техногенного та біологічного походження.

ПРН 10 - Упроваджувати найбільш ефективні біотехнологічні методи та прийоми у практичну виробничу діяльність на основі оцінки ефективності передових біотехнологій та врахування загальних тенденцій розвитку новітніх біотехнологій у провідних країнах.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: мати базові знання з біотехнології, біохімії та хімії, основ інженерії, рівень володіння англійською мовою не нижче А2.

Постреквізити: отримані результати навчання є підґрунтям для подальшого проходження науково-дослідної практики та виконання магістерської дисертації.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. ВСТУП

Тема 1.1. Характеристика сенсорики як міждисциплінарної області

Розділ 2. ХІМІЧНІ СЕНСОРНІ СИСТЕМИ

Тема 2.1. Характеристика хімічних сенсорних систем

Розділ 3. БІОЛОГІЧНІ СЕНСОРНІ СИСТЕМИ

Тема 3.1. Загальна характеристика біосенсорних систем

Тема 3.2. Ферментні сенсорні системи

Тема 3.3. Матеріали і технології виготовлення амперометричних перетворювачів

Тема 3.4. Клітинні біосенсори. Мультисенсорні системи

Тема 3.5. Біоселективні елементи біосенсорів на основі біоміметиків.

Тема 3.6. Комерційні варіанти систем на основі біосенсорів

Розділ 4. Наносенсори.

4. Навчальні матеріали і ресурси

Базова література:

1. Кузьмінський Є.В., Щурська К.О., Голуб Н.Б. Біологічні та хімічні сенсорні системи. I. Електрохімічне підґрунтя сенсорних технологій: Навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6051401 «Біотехнологія», гриф «Рекомендовано Методичною радою НТУУ «КПІ» від 17.11.2011, пр. № 3, свід-во НМУ № Е 11/12 – 065», Київ, « НТУУ «КПІ», 2011, 202 стор., Електронні текстові дані (1 файл: 5,75 Мбайт). Назва з екрана <http://library.kpi.ua:8080/handle/123456789/1644>.
2. Кузьмінський Є.В., Щурська К.О. Біологічні та хімічні сенсорні системи. II. Поняття, визначення та основи сенсорики: Навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6051401 «Біотехнологія», гриф «Рекомендовано Методичною радою НТУУ «КПІ» від 15.11.2012, пр. № 3, свід-во НМУ № Е 12/13 – 049», Київ, « НТУУ «КПІ», 2012, 241 стор. Електронні текстові дані (1 файл: 11.14 Мбайт). Назва з екрана <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/2487>.
3. Чвірук В.П., Поляков С.Г., Герасименко Ю.С. Електрохімічний моніторинг техногенних середовищ. К.: Академперіодика. -2007.- 321с.
4. Дзядевич С.В., Солдаткін О.П. Наукові та технологічні засади створення мініатюрних електрохімічних біосенсорів. / Київ: Наукова думка, 2006.- 256 с.
5. Кузьмінський Є.В., Щурська К.О. Біоелектрохімічні основи біоенергетики: Навчальний посібник для студентів напряму підготовки 051401 «Біотехнологія», гриф «Рекомендовано Методичною радою НТУУ «КПІ» від 17.01.2013, пр. № 5, свід-во НМУ № Е 12/13 – 072», Київ, « НТУУ «КПІ», 2013, 480 стор. Електронні текстові дані (1 файл: 9.72 Мбайт). Назва з екрана <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/3548>

Допоміжна література:

6. Кузьмінський Є.В., Щурська К.О. Проблемні питання екобіотехнології та біоенергетики Підручник для студентів ВНЗ спеціальності 162 «Біотехнології та біоінженерія» (гриф надано Вченою радою КПІ ім. Ігоря Сікорського; протокол № 5 від 14.05.2018р.), Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. - 75 с.
7. Войтович І.Д., Корсунський В.М., Інтелектуальні сенсори / Київ: Інститут кібернетики ім. В.М.Глушкова, 2007. – 514 с.
8. ДСТУ 2603-94 Аналізатори газів для контролю викидів промислових підприємств. Загальні технічні вимоги та методи випробувань. Держстандарт України.
9. Encyclopedia of Sensors, Ed. C.A.Grimes, E.C.Dickey, M.V.Pishko, American Scientific Publisher, California, USA, 2006, V. 7, P.331-339.
10. Sergeyeva T., Piletska O., Piletsky S., Rationally designed molecularly imprinted polymer membranes as antibody and enzyme mimics in analytical biotechnology. BBA Advances, V. 3, 2023, ISSN 2667-1603, <https://doi.org/10.1016/j.bbadv.2022.100070>.
11. Huang X., Zhu Y., Kianfar E., Nano Biosensors: Properties, applications and electrochemical techniques, Journal of Materials Research and Technology, V. 12, 2021, P. 1649-1672, ISSN 2238-7854, <https://doi.org/10.1016/j.jmrt.2021.03.048>.
12. He L., Eastburn M., Smirk J., Zhao H. Smart Chemical Sensor and Biosensor Networks for Healthcare 4.0. Sensors. 2023; 23(12):5754. <https://doi.org/10.3390/s23125754>. URL: <https://www.mdpi.com/1424-8220/23/12/5754>.
13. Сергеева Т. А., Єльська Г. В. Біосенсори. З'єднання живого з неживим. Science and Science of Science, 2016, № 3. С. 60 – 70. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132282/05-Sergeyeva.pdf?sequence=1>
14. Дзядевич С. В. Амперометричні ферментні біосенсори / С. В. Дзядевич // Biotechnologia Acta. - 2008. - Т. 1, № 1. - С. 46-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/biot_2008_1_1_7 http://koldog.univ.kiev.ua/sites/default/files/Biotechnology_08_1_P46-60_1.pdf

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

5.1 Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань
1	Розділ 1. Вступ Тема 1.1. Характеристика сенсорики як міждисциплінарної області Історія питання. Інвестиції в розвиток біосенсорів. Нанотехнології. Біоелектрохімічне підґрунтя сенсорики. Предмет та зміст електрохімії. Хімічний та електрохімічний потенціали. Види електрохімічних систем та їх складові. Біоелектрохімія. Література: 1 ÷ 2
2	Розділ 2. Хімічні сенсорні системи Тема 2.1. Характеристика хімічних сенсорних систем Визначення понять. Класифікація та принцип дії хімічних сенсорів: оптичні, масочутливі, теплочутливі, електрохімічні та сенсори на польових транзисторах. Електроди, що застосовуються в електрохімічних сенсорних системах: першого та другого роду, газові, інертні метали. Конструкції оптичних сенсорів та принцип їх роботи. Іонселективні електроди. Література: 1.
3	Розділ 3. Біологічні сенсорні системи Тема 3.1. Загальна характеристика біосенсорних систем Визначення понять. Фізичні трансдюсери. Біоселективний розпізнавальний елемент. Сучасні методи і основні принципи іммобілізації ферментів та клітин. Різні принципи роботи біосенсорів. Класифікація біосенсорів. Література: 2.
4	Тема 3.2. Ферментні сенсорні системи Електрохімічні біосенсори. Безмедіаторні амперометричні біосенсори. Медіаторні амперометричні біосенсори. Література: 2, 14.
5	Тема 3.3. Матеріали і технології виготовлення амперометричних перетворювачів Амперометричні сенсори, основані на прямому перенесенні електронів. Афінні біосенсори. Типи електродів і варіанти підключень, що використовуються в амперометрії. Сучасні матеріали і технології виготовлення амперометричних перетворювачів. Розробка лабораторного прототипу амперометричного ферментного біосенсора для визначення гліцерину. Переваги біосенсорів. Сфери застосування біосенсорів. Література: 1, 2.
6	Тема 3.4. Клітинні біосенсори. Мультисенсорні системи. Біосенсори на основі рослинних і тваринних тканин. Біосенсори на основі мікроорганізмів. Генерація електричного струму мікроорганізмами. Перспективи розвитку сенсорів на основі клітин бактерій. Мультисенсорні системи. Мультифункціональне використання ферментів в біосенсорах. Проблеми створення мультисенсорів. Портативні системи (прилади) для роботи з мультибіосенсорами. Література: 2, 4.
7	Тема 3.5. Біоселективні елементи біосенсорів на основі біоміметиків. Принцип молекулярного імпринтингу. Ковалентний та нековалентний молекулярний імпринтинг. Створення сенсорів на основі біоміметиків, приклади пристроїв. Література: 1, 12. Тема 3.6. Комерційні варіанти систем на основі біосенсорів Сфери застосування біосенсорів. Аналізатори для клінічної діагностики. Портативні аналізатори для використання в домашніх умовах. Системи для <i>in vivo</i> моніторингу в клінічних умовах. Аналізатори для харчової промисловості,

	біотехнологічного виробництва і екологічного моніторингу. Аналізатори для контролю процесу виробництва та якості продуктів. Аналізатори для екологічного моніторингу. Основні тенденції розвитку сенсорних технологій. Література: 10, 13.
8	Розділ 4. Наносенсиори та нанобіосенсиори. Хімічні сенсори на основі наноматеріалів. Сенсори на основі наночастинок металів. Сенсори на основі квантових точок. Сенсори на основі нанодротів. Вдосконалення біосенсорів за допомогою різних наноматеріалів. Вуглецеві наноматеріали для створення біосенсорів. Література: 2, 11.

5.2 Практичні заняття

Метою практичних занять даного курсу є поглиблення і закріплення знань студентів із біологічних та хімічних сенсорних систем, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійне опрацювання.

№ з/п	Назва практичного заняття	Кількість ауд. годин
1.	Кондуктометричні сенсори: розрахунок електропровідності розчинів. Оптичні хімічні сенсори: закон Бугера-Ламберта-Бера, розрахунок коефіцієнта поглинання. Потенціометричні сенсори: рівняння Нернста, розрахунок електродних потенціалів електродів. <i>Література: 1, 2.</i>	2
2.	Методи іммобілізації біологічного матеріалу на поверхню біосенсорів Ферментні сенсори: розрахунок швидкості біохімічної реакції на електроді, вплив інгібіторів на швидкість реакції. Рівняння Міхаеліса-Ментен. Електрохімічні біосенсиори на основі ферментів глюкозооксидази, холінестерази, уреази, тирозинази, алкогольоксидази. Використання імуноферментного аналізу у біосенсориці <i>Література: 1, 2, 3</i>	2
3.	Особливості біосенсорів на основі рослинних тканин. Електрохімічні біосенсиори на основі клітин зелених мікроводоростей <i>Chlorella vulgaris</i> . <i>Література: 1, 2</i>	2
4.	Біоселективні елементи біосенсорів на основі біоміметиків. Принцип молекулярного імпринтингу. Ковалентний та нековалентний молекулярний імпринтинг. Створення сенсорів на основі біоміметиків, приклади пристроїв, робочі характеристики, принципи роботи. <i>Література: 10, 13.</i>	2
5.	Наносенсиори. Хімічні сенсори на основі наноматеріалів. Нанобіосенсиори. <i>Література: 2, 11.</i>	2
6.	Використання біосенсорів у медицині. Застосування сенсорних технологій у харчовій промисловості. Використання біосенсорів для контролю забруднення навколишнього середовища. <i>Література: 11, 12.</i>	4

Лабораторні заняття

Для практичного підкріплення розглянутого теоретичного матеріалу передбачені лабораторні роботи. Лабораторні роботи сприяють набуттю навичок роботи з обладнанням, освоєнню методик, які використовуються у біосенсориці.

Перед лабораторною роботою проводиться обговорення ходу роботи та теоретичних основ з викладачем та складається план дослідження. Результати виконання роботи студенти представляють у вигляді графіків, таблиць, рисунків тощо. На основі отриманих результатів роблять висновки. Оцінка за лабораторну роботу включає якість виконання роботи, оформлення протоколу досліджень та захисту роботи, який включає теоретичні та практичні питання.

№ з/п	Назва теми лабораторного заняття	Кількість годин (аудит)
1	Інструктаж з техніки безпеки при роботі в лабораторії, ознайомлення з правилами роботи в лабораторії та лабораторним обладнанням	1
2	Лабораторна робота 1. Фізична іммобілізація молекул. Використання імуноферментного аналізу у біосенсориці	8
3	Лабораторна робота 2. Використання клітин мікроводоростей <i>Chlorella</i> для створення біосенсорів.	5

6. Самостійна робота студента

Для самостійної роботи студента передбачено 102 год. Для очної (денної)/дистанційної форми пропонується таких розподіл годин за темами і видами робіт:

- 1) На підготовку до заліку 30 год.
- 2) На підготовку до МКР 6 год.
- 3) На виконання ДКР 16 год.
- 4) На підготовку до практичних занять 14 год.
- 5) На підготовку до лекційних занять 18 год.
- 6) На підготовку до лабораторних занять, розрахунки та оформлення протоколів на основі даних отриманих в ході виконання лабораторних робіт – 18 годин.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Система вимог, які ставляться перед студентом:

- на лекції викладач користується власним презентаційним матеріалом; використовує клас на платформі G suite for education для викладання матеріалу поточної лекції, додаткової інформації, методичних вказівок до виконання завдань та інше;
- оформлена ДКР здається не пізніше ніж за 2 тижня до кінця семестру.

Неприйнятними у навчальній діяльності для студентів є:

- 1) Плагіат – навмисне чи усвідомлене оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору (тексту або ідей) під іменем особи, яка не є автором цього твору, без належного оформлення посилань.
- 2) Шахрайство, а саме:
 - фальсифікація або фабрикація інформації, наукових результатів та наступне використання їх в академічній роботі;
 - підробка підписів в документах (залікових книжках, протоколах лабораторних, рефератах);
 - використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалки, мікронавушники, телефони, планшети тощо);
 - посилання на літературні джерела, які не було використано в роботі;
 - списування при складанні будь-якого виду контролю;
 - проходження процедур контролю знань підставними особами.

3) Несанкціонована співпраця, а саме:

- надання допомоги для здійснення акту академічної нечесності – навмисна чи усвідомлена допомога або спроба допомоги іншому вчинити акт академічної нечесності;
- придбання в інших осіб чи організацій з наступним поданням як власних результатів навчальної та наукової діяльності (звітів, рефератів, контрольних).

4) Пропонування чи отримання неправомірної винагороди при оцінюванні результатів успішності, виконання навчальних чи дослідницьких завдань.

5) Використання родинних або службових зв'язків для отримання позитивної або вищої оцінки при складанні будь-якого виду підсумкового контролю або переваг у роботі.

У випадку виявлення академічної недоброчесності (плагіату в ІСЗ, списування при виконанні МКР або залікової роботи тощо): студент може переробити даний вид роботи, але отримає при цьому не вище задовільної оцінки.

При виконанні ДКР та інших завдань необхідно наводити список посилань на використані джерела. Але не можна використовувати і посилається на російські джерела та джерела російською мовою.

У випадку виявлення академічної недоброчесності під час виконання модульної контрольної (списування при виконанні МКР, тощо) робота не зараховується. Повторне написання МКР передбачено за розкладом консультацій. Бали при повторному написанні знижуються на 20%.

У разі виявлення академічної недоброчесності при виконанні ДКР, тощо роботи (плагіат або що) завдання студенту не зараховується. Повторне виконання даного виду роботи можливе тільки за іншим варіантом. Виправлене індивідуальне завдання оцінюється за критеріями, як таке, що виконане невчасно, бали при повторному написанні знижуються на 20%.

У разі виявлення академічної недоброчесності під час виконання залікової роботи студент усувається з заліку і може повторити спробу здачі семестрового контролю на 1 чи 2 перездачі.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: написання МКР, виступ на практичному занятті, виконання ДКР.

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.

Семестровий контроль: залік.

Умови допуску до семестрового контролю: виконання ДКР, лабораторних робіт, виступ на практичному занятті та написання МКР.

Рейтинг студента складається з балів, що він отримує за:

- 1) виступ та роботу на практичному занятті
- 2) написання МКР;
- 3) виконання ДКР;
- 4) виконання та захист лабораторних робіт.

Критерії нарахування балів:

№ п/п	Вид контролю	Бал	Кількість занять	Сума балів
1.	*Доповідь на практичному занятті		1	20
	- ваговий бал Γ_k	20		
	- якість виконання	0-20		
2.	**Модульна контрольна робота		1	30
	-ваговий бал Γ_k	30		
	- якість виконання	0-30		
3	***ДКР		1	30
	- ваговий бал Γ_k	30		
	- якість виконання	0-30		
4	****Виконання та захист лабораторних робіт	0-10	2	20

***Якість виконання доповіді:**

детальна доповідь з повним розкриттям теми, презентацією, повні розкриті відповіді на всі поставлені запитання, активна участь на практичних заняттях -19 -20 балів;
неповне розкриття теми, неповні відповіді на деякі запитання -14 – 18 балів;
суттєві помилки в роботі, неповні відповіді на всі запитання або відсутність відповідей на деякі з них 12- - 15 балів;
робота не зарахована 0 - 11 бал

****МКР містить 15 запитань, кожне з яких оцінюється в 2 бали:**

повна розкрита відповідь 2 бали;
неповна відповідь 1,5 бали;
помилка в завданні 1 бал;
робота не зарахована 0 – 0,5 бала.

У разі виконання модульної контрольної роботи на незадовільну оцінку - результати контрольного заходу не зараховуються. Повторне написання МКР передбачено за розкладом консультацій. Бали при повторному написанні знижуються на 20%.

***** Якість виконання ДКР:**

ДКР складається з трьох завдань, два з яких (задачі) оцінюються в 5 балів і одне (теоретичне) в 20 балів. Максимальна кількість балів за виконання ДКР – 30 балів.

повна розкрита відповідь на всі завдання 29 -30 балів ;
помилка в одному завданні, або неповна відповідь в двох завданнях,
недоліки в оформленні роботи 23-28 балів ;
помилка в двох завдань або неповна відповідь в 3 завданнях - 18-22 бали;
робота не зарахована - 0 – 17 балів.

******Виконання та захист лабораторних робіт**

Лабораторні роботи оцінюються за результатами контролю підготовки студента до виконання лабораторної роботи (вхідний контроль), оформлення роботи, засвоєння відповідного теоретичного (лекційного) матеріалу – захист лабораторної роботи.

Максимальна кількість балів за виконання та захист 1 лабораторної роботи – 10 балів. Робота зараховується у тому випадку, коли студент набрав не менше 6 балів з 10.

Критерії оцінювання:

вхідний контроль:

правильні відповіді на всі запитання вхідного контролю 2
неточні або неправильні відповіді на окремі запитання вхідного контролю 0,5-1,5 балів
неправильні відповіді на всі запитання, студент не розуміє суть та порядок виконання роботи – не допущено до виконання лабораторної роботи 0 балів

оформлення роботи:

правильно оформлена робота з повним висновком 3 бали;
помилки в оформленні роботи або розрахунках, або неправильно сформульований висновок 0,5-2,5 бали;

захист лабораторної роботи

повна відповідь на запитання 5 балів;
неповна відповідь 1-4 бали;
незадовільна відповідь 0 балів

Заохочувальні бали

№ п/п	Вид роботи	Бал	Кількість	Сума балів
1.	Виступ на конференції за тематикою дисципліни	5	1	5

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$R_c = 20 + 30 + 30 + 20 = 100$ балів.

Необхідною умовою допуску до заліку є зарахування усіх видів робіт: доповіді та активної участі в обговоренні на практичних заняттях, виконання на позитивну оцінку домашньої контрольної роботи, модульної контрольної роботи та лабораторних робіт. Стартовий рейтинг R_c не менше 60% від R_c , тобто 60 балів.

У випадку коли студент має кількість балів між 50 і 60 він повинен виконати додаткове завдання і обов'язково скласти залік.

Рейтингова шкала з дисципліни для студентів, які отримали допуск до заліку складає:

$RD = R_c = 100$ балів.

Значення рейтингу з дисципліни (6 семестр)	Оцінка за шкалою ECTS	Традиційна оцінка	Традиційна залікова оцінка
95 – 100	A	Відмінно	зараховано
85 – 94	B	Дуже добре	
75 – 84	C	Добре	
65 – 74	D	Задовільно	
60 – 64	E	Достатньо	
< 60	FX	Незадовільно	Не зараховано
$R_c < 60$ або не виконані інші умови допуску до заліку	F	Недопущений	

Якщо RD студента складає 60 балів і вище, студент має можливість отримати залік «автоматом». Якщо студент хоче підвищити свою оцінку, він може скласти залік. При здачі заліку максимальний бал дорівнює – 100. При цьому здобувач отримує рейтингову оцінку за результатами заліку, а попередня семестрова оцінка скасовується.

Залік являє собою відповідь на білет, який містить у собі 10 питань.

Оцінювання відбувається наступним чином:

Правильні, повні, обґрунтовані відповіді на всі питання – 95 - 100 балів;

неповна відповідь на одне питання – 85- 94 бали;

неповна відповідь на два питання – 75 - 84 бали;

неповна відповідь на усі питання та/або відсутність відповіді хоча б на одне з питань – 65 – 74 бали;

відсутність відповіді на три питання – 60 - 64 бали.

Значення рейтингу з дисципліни (8 семестр)	Оцінка за шкалою ECTS	Традиційна оцінка	Традиційна залікова оцінка
95 – 100	A	Відмінно	зараховано
85 – 94	B	Дуже добре	
75 – 84	C	Добре	
65 – 74	D	Задовільно	
60 – 64	E	Достатньо	
< 60	FX	Незадовільно	Не зараховано

Робочу програму навчальної дисципліни (Силабус):

Складено доцентом кафедри біоенергетики, біоінформатики та екобіотехнології, к.б..н., с.н.с. Гринюк Іриною Іванівною.

Ухвалено кафедрою біоенергетики, біоінформатики та екобіотехнології (протокол № 19 від 27.06.2025.)

Погоджено методичною комісією факультету (протокол № 6 від 30.06.2025 р.). Оновлено та погоджено Методичною комісією ФБТ (протокол №1 від 10.10.2025 р.) в частині умов отримання рейтингової семестрової оцінки.

Перелік питань до МКР.

1. Дайте визначення і охарактеризуйте такі поняття як хімічний сенсор, хімічно селективний розпізнавальний елемент, трансдьюсер.
2. Які фундаментальні явища лежать в основі дії оптичних хімічних сенсорів?
3. Дайте визначення і охарактеризуйте абсорбцію, відбиття і люмінесценцію як фундаментальні явища, що лежать в основі дії оптичних хімічних сенсорів.
4. Дайте визначення і охарактеризуйте люмінесценцію і фотолюмінесценцію як фундаментальні явища, що лежать в основі дії оптичних хімічних сенсорів.
5. Наведіть і охарактеризуйте рівняння об'єднаного закону Бугера-Ламберта-Бера, в тім числі і в інтегральній формі, за яким обчислюється потужність світлового випромінювання на виході сенсорної комірки в присутності і при відсутності досліджуваної речовини.
6. Будова і принцип роботи оптичних хімічних сенсорів.
7. Пояснить принцип роботи інтегрально-оптичних хімічних датчиків абсорбційного типу.
8. Наведіть найбільш важливі переваги оптичних хімічних сенсорів.
9. Що таке іоноселективний польовий транзистор?
10. Виконайте термодинамічний аналіз іоноселективного польового транзистора.
11. Наведіть і охарактеризуйте типи іоноселективних мембран, які застосовують в іоноселективних польових транзисторах.
12. Охарактеризуйте твердотільні іонселективні мембрани.
13. Охарактеризуйте гетерогенні та полімерні іонселективні мембрани.
14. Виконайте порівняльний аналіз рН електродів на основі іоноселективних польових транзисторів та скляних електродів.
15. Охарактеризуйте електричні напівпровідникові хімічні сенсори (ХС) на основі оксидів металів та п'єзоелектричні ХС.
16. Пояснить використання принципу п'єзоефекту для формування сигналу сенсора.
17. Дайте визначення і характеристику біосенсорам органів чуття.
18. Дайте визначення рецепторам і охарактеризуйте сенсорні системи живих організмів.
19. Розкрийте зміст сенсорного перетворення зовнішнього сигналу в живих організмах - сенсорної трансдукції.
20. Наведіть і пояснить схему основних шляхів сенсорної трансдукції за участю внутрішньоклітинних посередників.
21. Дайте визначення біологічному сенсору як технічному аналітичному пристрою.
22. Наведіть і пояснить схему устрою біосенсора.
23. Наведіть і охарактеризуйте типи біокомпонентів біоселективних розпізнавальних елементів і фізичних перетворювачів (трансдьюсерів) біосенсорів.
24. Дайте визначення і характеристику біоселективному розпізнавальному елементу.
25. Пояснить, що собою представляє фізичний перетворювач – трансдьюсер.
26. Охарактеризуйте різні функціональні підходи організації біосенсорів.
27. Наведіть і охарактеризуйте основні способи іммобілізації ферментів та клітин як біологічних розпізнавальних елементів.
28. Наведіть і пояснить принципову схему дії біосенсора.
29. Виконайте аналіз класифікації біосенсорів за функціональним принципом.
30. Наведіть наявні класифікації біосенсорів за розмірами, за умовами використання та за поширеністю поділу біосенсорів на класи і вживаністю.
31. Які ви знаєте типи електродів і варіанти підключень, що використовуються в амперометричних біосенсорах?

32. Зобразіть основні схеми підключення амперометричного біосенсора.
33. Які Ви можете назвати найбільш поширені електроди порівняння, що використовуються для електрохімічних вимірювань у водних середовищах.
34. В чому суть електрохімічного підґрунтя амперометричного методу вимірювань?
35. Дайте визначення таким поняттям як електродний процес, електроактивні речовини, фарадеевські та нефарадеевські процеси, концентраційна та електрохімічна поляризація
36. Наведіть і дайте аналіз основного рівняння електрохімічної кінетики як співвідношення між питомою силою струму та прикладеною до межі поділу електрод/електроліт різницею потенціалів.
37. Коротко охарактеризуйте електрохімічні методи, що найбільш широко використовуються в біосенсоріці: циклічну вольтамперометрію, потенціометрію, амперометрію, полярографія.
38. Перерахуйте причини, які перешкоджали широкому застосуванню ферментів в біосенсоріці.
39. Дайте визначення ферментам як ефективним біологічним каталізаторам.
40. В чому полягала ідея Кларка і що собою представляє ферментний електрод Кларка?
41. Перерахуйте і охарактеризуйте способи іммобілізації ферментів в біосенсорах.
42. Наведіть класифікацію і охарактеризуйте технології, що використовуються при виготовленні амперометричних перетворювачів.
43. Перерахуйте матеріали, які найчастіше використовуються при виготовленні індикаторного (робочого) електрода біосенсора.
44. Виконайте аналіз науково – дослідного етапу розроблення ферментних біосенсорів.
45. Дайте визначення і охарактеризуйте безмедіаторні амперометричні біосенсиори.
46. Наведіть і поясніть ферментативні реакції за участю оксидаз, які мають місце в безмедіаторних амперометричних біосенсорах.
47. Поясніть загальний механізм роботи безмедіаторного амперометричного біосенсора, що ґрунтується на визначенні кисню та пероксиду водню.
48. Наведіть і поясніть ферментативні реакції за участю дегідрогеназ, які мають місце в безмедіаторних амперометричних біосенсорах.
49. Які Ви знаєте мультиферментні системи, що застосовуються в безмедіаторних амперометричних біосенсорах?
50. Наведіть і поясніть схему глюкозного безмедіаторного амперометричного біосенсора та принцип його роботи.
51. В чому полягають переваги, обмеження та можливі шляхи вдосконалення безмедіаторного амперометричного біосенсора, заснованого на кисневому електроді Кларка?
52. Надайте порівняльну характеристику амперометричного безмедіаторного методу по відношенню до інших існуючих способів визначення концентрації глюкози, лактози та сахарози.
53. У чому полягає принцип молекулярного імпринтингу?
54. Охарактеризуйте поняття ковалентного та нековалентного молекулярного імпринтингу.
55. Створення сенсорів на основі біоміметиків, приклади пристроїв, робочі характеристики, принципи роботи.

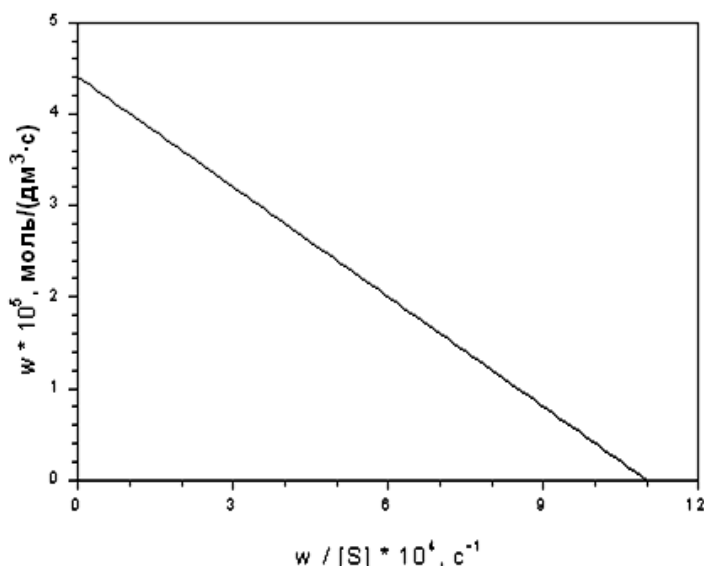
Перелік теоретичних питань для ДКР та доповідей на практичному занятті.

1. Історія розвитку та становлення хімічних сенсорів як самостійного розділу аналітики.
2. Використання сенсорних технологій в медицині.
3. Біосенсиори: стан та перспективи наукових досліджень.
4. Стан розвитку сенсоріки в Україні.
5. Іонселективні електроди в аналізі природних і промислових об'єктів
6. Електрохімічні сенсори на основі іонофорів.
7. Іонселективні електроди: історія розробки, класифікація, сфери застосування.

8. Електронний язик – системи хімічних сенсорів для аналізу водних середовищ.
9. Хімічні сенсори для аналізу газових середовищ.
10. Хімічні сенсори на основі нанотрубок.
11. Електрохімічні біосенсори на основі клітин зелених мікроводоростей *Chlorella Vulgaris*.
12. Біосенсори на основі тканин рослин: розробка, особливості, сфери застосування.
13. Біосенсори на основі тканин тварин: розробка, особливості, сфери застосування.
14. Біосенсори для визначення сечової кислоти.
15. Фактори, що впливають на характеристики сенсорів.
16. Біосенсори з аміак-чутливими електродами: розробка, особливості, сфери застосування.
17. Сенсори для визначення глюкози, етанолу у крові людини.
18. Застосування сенсорних технологій у харчовій промисловості.
19. Хімічні та біологічні сенсори для визначення пестицидів.
20. Способи іммобілізації ферментів та клітин в біосенсорах.
21. Біосенсори на основі гідролаз.
22. Електрохімічні біосенсори на основі пероксидази хрому.
23. Біосенсори для визначення концентрацій стероїдних глікоалкалоїдів.
24. Біосенсори для детекції сульфоароматичних і фенольних сполук.
25. Електрохімічні біосенсори на основі холінестерази для діагностики забруднення навколишнього середовища.
26. Використання люмінесцуючих мікроорганізмів для біотестування мінеральних вод.
27. Амперометричні ДНК- сенсори для визначення важких металів та фармпрепаратів.
28. Біоелектрокаталітичне визначення похідних фенолу і пероксидних сполук.
29. Біосенсори для визначення концентрації сечової кислоти.
30. Триферментні біосенсори для визначення концентрації сахарози.
31. Біферментні біосенсори для визначення концентрації глюкози на основі пероксидази та глюкозооксидази.
32. Методи іммобілізації ферментів на електрод сенсорів.
33. БСК біосенсори.
34. Біоселективні елементи біосенсорів на основі біоміметиків.
35. Нанобіосенсори.

Приклади типових задач для ДКР.

Знайдіть константу Міхаеліса і максимальну швидкість каталітичного розкладання гідроперекису тетраліну за такими кінетичним даним:

Визначити концентрацію іонів міді у розчині, якщо рівноважний потенціал мідного електрода в розчині CuSO_4 при температурі 25°C дорівнює $0,281\text{ В}$ ($E_0\text{Cu} = 0,34\text{ В}$).

Для певної ферментативної реакції константа Міхаеліса дорівнює $0,035\text{ моль / л}$. Швидкість реакції при концентрації субстрату $0,110\text{ моль / л}$ дорівнює $1,15 \cdot 10^{-3}\text{ моль / (дм}^3 \cdot \text{с)}$. Знайдіть максимальну швидкість цієї реакції.

Розрахувати потенціал мідного електрода в розчині, який містить $3,2\text{ г CuSO}_4$ в 500 мл розчину при 25°C . Ступінь дисоціації солі у розчині складає 60% .

Початкова швидкість окиснення сукцинату натрію в фумарат натрію під дією ферменту сукциноксидази була виміряна для ряду значень концентрацій субстрату:

[S], моль/ дм ³	0,01	0,002	0,001	0,0005	0,00033
W·10 ⁶ , моль/(дм ³ ·с)	1,17	0,99	0,79	0,62	0,50

Визначте константу Міхаеліса даної реакції.

Визначити при $t=25^\circ\text{C}$ рівноважний окисно-відновний потенціал платинового електрода у розчині, що містить цитохром f_3^+ і цитохром f_2^+ . Концентрація цитохрому f_3^+ в 5 разів більше, ніж цитохрому f_2^+ . Окисно-відновна рівновага на платиновому електроді:
цитохром $f_3^+(\text{Fe}^{3+}) + e^- \rightarrow$ цитохром $f_2^+(\text{Fe}^{2+})$. $E^0 = 0,365\text{ В}$

Початкова швидкість виділення O_2 при дії ферменту на субстрат була виміряна для ряду значень концентрацій субстрату:

[S], моль/ дм ³	0,050	0,017	0,010	0,005	0,002
w, мм ³ / хв	16,6	12,4	10,1	6,6	3,3

Визначте константу Міхаеліса даної реакції.

Визначити величину рівноважного потенціалу срібного електрода в $0,5\text{ М}$ розчині AgNO_3 ($E^0\text{Ag} = 0,8\text{ В}$).

Визначити концентрацію іонів міді у розчині, якщо рівноважний потенціал мідного електрода в розчині CuSO_4 при температурі 20°C дорівнює $0,2\text{ В}$ ($E^0\text{Cu} = 0,34\text{ В}$).

Для певної ферментативної реакції константа Міхаеліса дорівнює $0,025\text{ моль / л}$. Швидкість реакції при концентрації субстрату $0,10\text{ моль / л}$ дорівнює $1,01 \cdot 10^{-3}\text{ моль / (дм}^3 \cdot \text{с)}$. Знайдіть максимальну швидкість цієї реакції.

Визначити при $t=298\text{ К}$ рівноважний окисно-відновний потенціал платинового електрода у розчині, що містить цитохром f_3^+ і цитохром f_2^+ . Концентрація цитохрому f_3^+ в 10 разів більше, ніж цитохрому f_2^+ . Окисно-відновна рівновага на платиновому електроді:
цитохром $f_3^+(\text{Fe}^{3+}) + e^- \rightarrow$ цитохром $f_2^+(\text{Fe}^{2+})$. $E^0 = 0,365\text{ В}$

Початкова швидкість окиснення сукцинату натрію в фумарат натрію під дією ферменту сукциноксидази була виміряна для ряду значень концентрацій субстрату:

[S], моль/ дм ³	0,01	0,002	0,001	0,0005	0,00033
W·10 ⁶ , моль/(дм ³ ·с)	1,17	0,99	0,79	0,62	0,50

Визначте константу Міхаеліса даної реакції.

Розрахувати потенціал мідного електрода в розчині, який містить $3,2\text{ г CuSO}_4$ в 600 мл розчину при 25°C . Ступінь дисоціації солі у розчині складає 55% .

Початкова швидкість виділення O₂ при дії ферменту на субстрат була виміряна для ряду значень концентрацій субстрату:

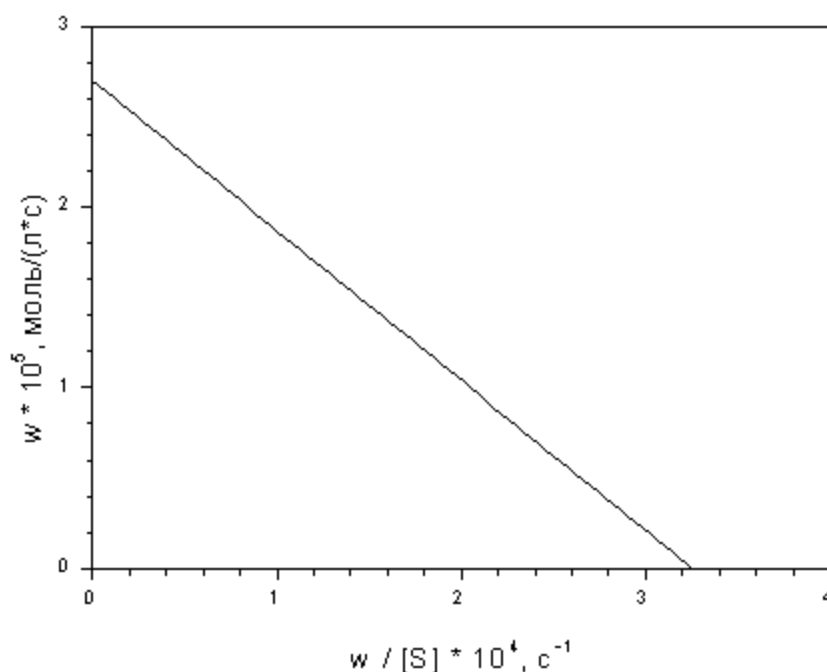
[S], моль/ дм³ 0,050 0,017 0,010 0,005 0,002

w, мм³ /хв 16,6 12,4 10,1 6,6 3,3

Визначте константу Міхаеліса даної реакції.

Визначити величину рівноважного потенціалу срібного електрода в 0,1 М розчині AgNO₃ (E⁰Ag = 0,8 В).

Знайдіть константу Міхаеліса і максимальну швидкість каталітичного окислення циклогексен трет-бутилпероксидом за наступними кінетичними даними

Визначити концентрацію іонів міді у розчині, якщо рівноважний потенціал мідного електрода в розчині CuSO₄ при температурі 20°C дорівнює 0,1 В (E⁰Cu = 0,34 В).

Для певної ферментативної реакції константа Міхаеліса дорівнює 0,03 моль / л. Швидкість реакції при концентрації субстрату 0,15 моль / л дорівнює $1,01 \cdot 10^{-3}$ моль / (дм³·с). Знайдіть максимальну швидкість цієї реакції.

Визначити при t=298 К рівноважний окисно-відновний потенціал платинового електрода у розчині, що містить цитохром f₃⁺ і цитохром f₂⁺. Концентрація цитохрому f₃⁺ в 100 разів більше, ніж цитохрому f₂⁺. Окисно-відновна рівновага на платиновому електроді:
цитохром f₃⁺(Fe³⁺)+e⁻ → цитохром f₂⁺ (Fe²⁺). E⁰=0,365 В

Початкова швидкість окиснення сукцинату натрію в фумарат натрію під дією ферменту сукциноксидази була виміряна для ряду значень концентрацій субстрату:

[S], моль/ дм³ 0,01 0,001 0,0005

W·10⁶, моль/(дм³·с) 1,17 0,79 0,62

Визначте константу Міхаеліса даної реакції.

Розрахувати потенціал мідного електроду в розчині, який містить 3,2 г CuSO_4 в 600 мл розчину при 25°C . Ступінь дисоціації солі у розчині складає 55%.

Початкова швидкість виділення O_2 при дії ферменту на субстрат була виміряна для ряду значень концентрацій субстрату:

[S], моль/дм³ 0,050 0,017 0,010 0,005 0,002

w, мм³/хв 16,6 12,4 10,1 6,6 3,3

Визначте константу Міхаеліса даної реакції.

Визначити величину рівноважного потенціалу срібного електроду в 0,1 М розчині AgNO_3 ($E^\circ_{\text{Ag}} = 0,8 \text{ В}$).

Запитання до заліку

1. Охарактеризуйте міждисциплінарний статус сенсорики.
2. Наведіть головні етапи розвитку та становлення хімічних сенсорів як самостійного розділу аналітики.
3. Наведіть і охарактеризуйте явища, ефекти і види перетворення енергії, які можуть бути використані для побудови сенсорів.
4. Наведіть різні принципи класифікації хімічних сенсорів і охарактеризуйте найбільш поширену у вигляді схеми.
5. Коротко охарактеризуйте будову і принцип роботи хімічних сенсорів.
6. Дайте визначення і охарактеризуйте такі поняття як хімічний сенсор, хімічно селективний розпізнавальний елемент, трансдюсер.
7. Наведіть і охарактеризуйте загальну схему функціонування хімічного сенсора.
8. Які основні вимоги щодо якості, надійності та технологічності пред'являються до сучасних хімічних сенсорів.
9. Що таке потенціометричні електрохімічні сенсори і на якому виді електродів вони ґрунтуються?
10. Дайте визначення іонселективного електроду та охарактеризуйте іонселективні електроди з твердими мембранами.
11. Які типи мембран використовуються в потенціометричних сенсорах?
12. На яких принципах заснована дія амперометричних електрохімічних сенсорів? Охарактеризуйте метод вольтамперометрії.
13. Охарактеризуйте кулонометричні та кондуктометричні електрохімічні сенсори.
14. Які два види оптичних сенсорів ви знаєте?
7. На яких принципах заснована дія оптичних сенсорів в залежності від їх типу?
8. Наведіть і охарактеризуйте загальну схему функціонування оборотного волоконно-оптичного сенсора.
9. Поясніть залежність оптичного діапазону і відповідно аналітичних можливостей оптрודה від матеріалу світловода.
10. Які фундаментальні явища лежать в основі дії оптичних хімічних сенсорів?
11. Дайте визначення і охарактеризуйте абсорбцію, відбиття і люмінесценцію як фундаментальні явища, що лежать в основі дії оптичних хімічних сенсорів.
12. Дайте визначення і охарактеризуйте люмінесценцію і фотолюмінесценцію як фундаментальні явища, що лежать в основі дії оптичних хімічних сенсорів.
13. Наведіть і охарактеризуйте рівняння об'єднаного закону Бугера-Ламберта-Бера, в тім числі і в інтегральній формі, за яким обчислюється потужність світлового випромінювання на виході сенсорної комірки в присутності і при відсутності досліджуваної речовини.
14. Будова і принцип роботи оптичних хімічних сенсорів.
15. Поясніть принцип роботи інтегрально-оптичних хімічних датчиків абсорбційного типу.
16. Наведіть найбільш важливі переваги оптичних хімічних сенсорів.
17. Поясніть -- у який спосіб польовий транзистор з діелектричним затвором можна трансформувати в електричний сенсор на польовому транзисторі?

18. Наведіть принципову схему електричного сенсора на польовому транзисторі і охарактеризуйте її складові.
19. Наведіть і охарактеризуйте загальні рівняння для електричного сенсора на польовому транзисторі (ЕСПТ) в розчині, які описують вольт-амперні характеристики ЕСПТ.
20. Що таке іоноселективний польовий транзистор?
21. Виконайте термодинамічний аналіз іоноселективного польового транзистора.
22. Наведіть і охарактеризуйте типи іоноселективних мембран, які застосовують в іоноселективних польових транзисторах.
23. Охарактеризуйте твердотільні іонселективні мембрани.
24. Охарактеризуйте гетерогенні та полімерні іонселективні мембрани.
25. Виконайте порівняльний аналіз рН електродів на основі іоноселективних польових транзисторів та скляних електродів.
26. Охарактеризуйте електричні напівпровідникові хімічні сенсори (ХС) на основі оксидів металів та п'єзоелектричні ХС.
27. Пояснить використання принципу п'єзоєфекту для формування сигналу сенсора.
28. Дайте визначення і характеристику біосенсорам органів чуття.
29. Дайте визначення рецепторам і охарактеризуйте сенсорні системи живих організмів.
30. Розкрийте зміст сенсорного перетворення зовнішнього сигналу в живих організмах -- сенсорної трансдукції.
31. Наведіть і пояснить схему основних шляхів сенсорної трансдукції за участю внутрішньоклітинних посередників.
32. Дайте визначення біологічному сенсору як технічному аналітичному пристрою.
33. Наведіть і пояснить схему устрою біосенсора.
34. Наведіть і охарактеризуйте типи біокомпонентів біоселективних розпізнавальних елементів і фізичних перетворювачів (трансдюсерів) біосенсорів.
35. Дайте визначення і характеристику біоселективному розпізнавальному елементу.
36. Пояснить, що собою представляє фізичний перетворювач – трансдюсер.
37. Охарактеризуйте різні функціональні підходи організації біосенсорів.
38. Наведіть і охарактеризуйте основні способи іммобілізації ферментів та клітин як біологічних розпізнавальних елементів.
39. Наведіть і пояснить принципову схему дії біосенсора.
40. Виконайте аналіз класифікації біосенсорів за функціональним принципом.
41. Наведіть наявні класифікації біосенсорів за розмірами, за умовами використання та за поширеністю поділу біосенсорів на класи і вживаністю.
42. Які ви знаєте типи електродів і варіанти підключень, що використовуються в амперометричних біосенсорах?
43. Зобразіть основні схеми підключення амперометричного біосенсора.
44. Які Ви можете назвати найбільш поширені електроди порівняння, що використовуються для електрохімічних вимірювань у водних середовищах.
45. В чому суть електрохімічного підґрунтя амперометричного методу вимірювань?
46. Дайте визначення таким поняттям як електродний процес, електроактивні речовини, фарадеевські та нефарадеевські процеси, концентраційна та електрохімічна поляризація
47. Наведіть і дайте аналіз основного рівняння електрохімічної кінетики як співвідношення між питомою силою струму та прикладеною до межі поділу електрод/електроліт різницею потенціалів.
48. Коротко охарактеризуйте електрохімічні методи, що найбільш широко використовуються в біосенсориці: циклічну вольтамперометрію, потенціометрію, амперометрію, полярографію.
49. Перерахуйте причини, які перешкоджали широкому застосуванню ферментів в біосенсориці.
50. Дайте визначення ферментам як ефективним біологічним каталізаторам.
51. В чому полягала ідея Кларка і що собою представляє ферментний електрод Кларка?
52. Перерахуйте і охарактеризуйте способи іммобілізації ферментів в біосенсорах.
53. Наведіть класифікацію і охарактеризуйте технології, що використовуються при виготовленні амперометричних перетворювачів.
54. Перерахуйте матеріали, які найчастіше використовуються при виготовленні індикаторного (робочого) електрода біосенсора.
55. Виконайте аналіз науково – дослідного етапу розроблення ферментних біосенсорів.

56. Дайте визначення і охарактеризуйте безмедіаторні амперометричні біосенсиори.
57. Наведіть і поясніть ферментативні реакції за участю оксидаз, які мають місце в безмедіаторних амперометричних біосенсорах.
58. Поясніть загальний механізм роботи безмедіаторного амперометричного біосенсора, що ґрунтується на визначенні кисню та перексиду водню.
59. Наведіть і поясніть ферментативні реакції за участю дегідрогеназ, які мають місце в безмедіаторних амперометричних біосенсорах.
60. Що Вам відомо про мультиферментні системи, що застосовуються в безмедіаторних амперометричних біосенсорах?
61. Наведіть і поясніть схему глюкозного безмедіаторного амперометричного біосенсора та принцип його роботи.
62. В чому полягають переваги, обмеження та можливі шляхи вдосконалення безмедіаторного амперометричного біосенсора, заснованого на кисневому електроді Кларка?
63. Надайте порівняльну характеристику амперометричного безмедіаторного методу по відношенню до інших існуючих способів визначення концентрації глюкози, лактози та сахарози.
64. Опишіть конструкцію вуглецевого безмедіаторного амперометричного наносенсора з ферментною плівкою та інтегрованим Ag/AgCl шаром.
65. Дайте визначення і охарактеризуйте медіаторні амперометричні біосенсиори.
66. Що таке медіатор?
67. Поясніть, у чому суть медіаторного механізму транспорту електрона для забезпечення електрохімічних ферментативних реакцій?
68. Які основні вимоги пред'являються до медіаторів, що забезпечують роботу біосенсорів?
69. Наведіть і поясніть схему генерації сигналу в медіаторному амперометричному біосенсорі.
70. Наведіть приклади медіаторних амперометричних біосенсорів.
71. В чому полягають переваги, обмеження та можливі шляхи вдосконалення медіаторного амперометричного біосенсора?
72. Дайте визначення і охарактеризуйте амперометричні біосенсиори з прямим перенесенням електронів між активним центром ферменту і електродом.
73. Надайте порівняльний аналіз можливих механізмів перенесення електрона між активним центром ферменту і електродом.
74. Наведіть приклади конструювання біосенсорів за використання феномену електровідновлення перекису водню за допомогою іммобілізованої пероксидази.
75. Що Вам відомо про хемілюмінесцентні біосенсиори?
76. Охарактеризуйте мікроелектронні мультипараметричні біосенсиори.
77. Перерахуйте сучасні матеріали і технології виготовлення амперометричних перетворювачів.
78. За якою формулою визначається чутливість розроблених біосенсорів.
79. Наведіть послідовність операцій технології виготовлення тонкошарового інтегрального біосенсора для визначення вмісту глюкози, сахарози та лактози.
80. Дайте визначення мікробному біосенсору як технічному аналітичному пристрою.
81. Поясніть, наскільки принциповим питанням при створенні мікробних (клітинних) біосенсорів є метод іммобілізації клітин?
82. Наведіть і охарактеризуйте хімічні методи іммобілізації мікроорганізмів.
83. Наведіть і охарактеризуйте фізичні методи іммобілізації мікроорганізмів.
84. Які матеріали природного і штучного походження використовують для іммобілізації клітин із збереженням їх активності, зокрема охарактеризуйте метод кріоіммобілізації клітин.
85. Наведіть приклади сфер застосування мікробних біосенсорів.
86. В чому полягає суть амперометричного мікробного біосенсора;
87. наведіть приклади таких біосенсорів.
88. Охарактеризуйте амперометричні мікробні біосенсиори, що широко використовуються для визначення БСК, -- вимірювання біорозкладання органічних забруднювачів у водних зразках.
89. Дайте визначення і охарактеризуйте потенціометричний мікробний біосенсор. Наведіть приклади.
90. Що таке кондуктометричні мікробні біосенсиори?
91. Що Ви знаєте про клітинні біосенсиори на основі мікробних біопаливних елементів?
92. Поясніть, що собою представляє оптичний мікробний біосенсор? Наведіть його переваги.

93. Що таке біололюмінесцентні мікробні біосенсиори?
94. Наведіть і охарактеризуйте на прикладах флуоресцентні мікробні біосенсиори.
95. Поясніть принцип дії мікробного сенсора на основі бароксіметра для визначення зміни тиску.
96. Охарактеризуйте мікробні сенсори на основі інфрачервоного аналізатора для виявлення CO₂ як продукту мікробного дихання, зокрема область їх застосування.
97. Виконайте аналіз перспектив розвитку мікробних біосенсорів.
98. Надайте загальну характеристику мультифункціональному використанню ферментів в біосенсорах.
99. Поясніть суть проблем створення ефективних мультисенсорів.
100. Окресліть перспективи створення мультисенсорів на основі зелених мікроводоростей.
101. Якими вимогами практики на сьогодні визначається конкурентоспроможність на ринку біосенсорів.
102. Перерахуйте основні галузі практичного застосування біосенсорів.
103. Охарактеризуйте приклади електрохімічного обладнання, яке використовується при розробці і атестації біосенсорів.
104. У чому полягає принцип молекулярного імпринтингу? Охарактеризуйте поняття ковалентного та нековалентного молекулярного імпринтингу. Створення сенсорів на основі біоміметиків, приклади пристроїв, робочі характеристики, принципи роботи.
105. Поясніть суть атестаційних процедур комерційних біологічних сенсорів.
106. Надайте загальну характеристику аналізаторам для клінічної діагностики на основі біосенсорів.
107. Які вимоги необхідно враховувати при створенні аналізаторів для діагностики за домашніх умов. Охарактеризуйте приклади таких приладів.
108. Надайте загальну характеристику аналізаторам для харчової промисловості та біотехнологічного виробництва.
109. Охарактеризуйте аналізатори для екологічного моніторингу.
110. Сформулюйте перелік і охарактеризуйте проблеми розробки біосенсорів.
111. Окресліть перспективи біосенсорики.